

141/1.
sm810

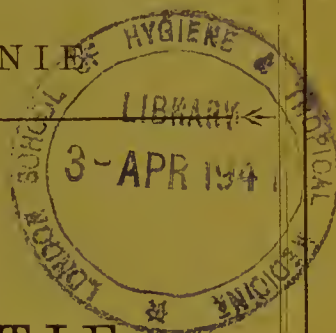
Reese
Collection

P. 25063

GESCHRIFTEN OVER SOCIALE VRAGEN

UITGEGEVEN VAN WEGE

DE LIBERALE UNIE

Nº. 5

DE VACCINATIE

EN

HET REGEERINGSONTWERP TOT HERZIENING DER
WET OP DE BESMETTELIJKE ZIEKTEN

DOOR

DR. R. H. SALTET

N I M E G E N
H. C. A. T H I E M E
1891

Prijs 10 Cents

GESCHRIFTEN OVER SOCIALE VRAGEN

GESCHRIFTEN OVER SOCIALE VRAGEN

UITGEGEVEN VAN WEGE

DE LIBERALE UNIE

N°. 5

DE VACCINATIE

EN

HET REGEERINGSONTWERP TOT HERZIENING DER
WET OP DE BESMETTELIJKE ZIEKTEN

DOOR

DR. R. H. SALTET

N I J M E G E N

H. C. A. T H I E M E

1891

Het zal wel geen betoog behoeven, dat het belang van den Staat medebrengt, dat een zoo groot mogelijk aantal zijner burgers, krachtig en gezond zij en dat dus de volksgezondheid een gewichtige tak van Staatszorg moet uitmaken. Door tal van bepalingen in de landswetten en in de gemeentelijke verordeningen worden dan ook meer of minder direct hygiënische beginselen gehuldigd. Een belangrijk vraagstuk van dezen aard is hier te lande onlangs weder aan de orde gebracht door het den 10den Juni ll. ingediende ontwerp van wet tot gedeeltelijke herziening van de Wet van 4 December 1872 (Staatsblad no. 134) tot voorziening tegen besmettelijke ziekten. De meest belangrijke wijziging, die dit ontwerp voorstelt, betreft de bepalingen over de vaccinatie en, door het Bestuur der Liberale Unie hiertoe uitgenoodigd, zal ik trachten den stand van dit voor allen zoo belangrijke vraagstuk in het kort uiteen te zetten.

En zeker, bij het bestudeeren van de koepokinenting treden de meest afwisselende beelden van geloof en ongeloof, van haastigen, ongerechtvaardigden lof en blaam naar den voorgrond; men kan zoo goed waarnemen, hoe aan de eene zijde de geneeskundigen, althans de overgroote meerderheid, door persoonlijke gunstige ervaring op beperkt gebied geleid, elk geschrift van een tegenstander, elke statistiek, die niet met het hen ingeprente beginsel strookt, hoogstens als een handig advocatenstukje beschouwen, terwijl aan de andere zijde de tegenstanders van deze kunstbewerking, meestal op luidruchtige en weinig waardeerende wijze, propaganda trachten te maken tegen de huns inziens ver-

derfelijke leer en hare toepassing. Belangrijke en gevaarlijke vergissingen zijn dan ook in beide groepen te vinden.

Den 14den Mei 1796 verriethe Jenner de eerste inenting, en enkele jaren later stond dit vraagstuk reeds op den voorgrond en bracht het de gemoederen in beweging. De belangrijke epidemieën van de vorige eeuw verminderden of keerden niet weder terug, overal werd dit aan de vaccinatie toegeschreven, en men had zulk een vast geloof aan het nut daarvan verkregen, dat men epidemieën, die onder gevaccineerde bevolkingen uitbraken voor iets anders dan ware pokziekte verklaarde, dat „valsehe” pokken werden uitgevonden om het dogma van den door Jenner's methode verkregen weerstand tegen de kinderpokken te redden en, evenals thans nog, gebruikte men gaarne het argument dat pokzieke gevaccineerden niet behoorlijk waren ingeënt geweest. Van overheidswege werd de vaccinatie meer of minder bevorderd, soms met werkelijken dwang tot vaccinatie tegen de ziekte opgetreden.

Zoo werden in Pruisen de kanselredenaars door de „hochpreisliche Regierung” genoopt om „bey schieklichen Gelegenheiten die Aufmerksamkeit auf die grosse Wohlthat hinzuleiten, welche Gott durch die Erfindung der Schutzblattern der Menschheit erwiesen,” zooals ik verneem uit eene in het Duitsch vertaalde Hollandsehe predikatie van Ds. Lambrechts te Wezel uit het jaar 1805. Zoo werd in Zweden in 1816, met strafbedreiging tegen de overtreders, de vaccinatie in de twee eerste levensjaren verplichtend gemaakt.

De ontnuchtering volgde tussehen 1820—1830, toen de pokken weder hier en daar een gevaarlijk karakter verkregen, zooals b. v. te Marseille in 1828. Een zware slag voor het geloof aan voortdurende en volkomen beschutting tegen de pokken door de inenting was ook de invoering van de revaccinatie in de Pruisische (1831) en Wurtembergsehe (1833) legers, als bescherming tegen de toen in Italië heer-

schende pokziekte. Sedert dien tijd heeft vooral de belangrijke, moorddadige epidemie in 1870 en volgende jaren, die nagenoeg de geheele wereld bezocht, en in Nederland alleen 20,000 menschen doodde, de tegenstanders den moed gegeven op afschaffing van dwangbepalingen aan te dringen, die h. i. toch niet de gewenschte en verwachte uitkomst hadden opgeleverd.

Er is thans wel nauwlijks meer een voorstander van den vaccinedwang te vinden, die niet gereedelijk zal toegeven, dat de inenting geen absoluut voorbehoedmiddel tegen de pokken is, die niet dadelijk zal erkennen, dat men kan worden ingeënt, goed en met de meest zorgvuldig bereide vaccine, en dat men toch later aan de pokken kan overlijden. Ware dit begrip vroeger ontstaan, wellicht had men thans niet dien omvang der anti-vaccinatie beweging te bestrijden, doch de overdrijvingen van de zijde der inentende geneeskundigen zijn door overdrijving van hunne tegenstanders natuurlijkerwijze gevolgd en een nuttig, schoon niet onfeilbaar, voorbehoedmiddel heeft er een slechten naam door gekregen, volstrekt niet alleen bij het „domme volk”, maar ook bij zeer intelligente personen.

Uit den strijd der meeningen voert in deze slechts een enkele weg en dit is de weg der statistiek. Is iets niet absoluut waar, niet zonder twijfel nuttig en noodig (en wij zagen dat dit niet voor de vaccinatie geldt) dan is de vraag wat is er tegen? en wat is er voor? en op deze vragen geven alleen de cijfers het antwoord. Men had in deze tot voor korten tijd slechts over twee groepen van bewijsmid-delen te beschikken; dit was in de eerste plaats het zooge-naamde geschiedkundige bewijs: hoeveel menschen stierven er vóór de invoering der vaccinatie in een bepaald land aan de pokken en hoeveel nadat er gevaccineerd werd? in de tweede plaats kwam dan het aardrijkskundige bewijs: hoeveel menschen sterven er aan de pokken in een land, waar niet of weinig wordt ingeënt en hoeveel in dezelfde

periode in een ander land waar geregeld en veelvuldig gevaccineerd wordt? In beide gevallen moeten de getallen natuurlijk omgerekend worden op 1000, 100,000 of een ander voor beide landen of tijdperken gelijk aantal bewoners.

Bij het nagaan van de geschiedenis der pokken heeft men reeds allerlei moeilijkheden te overwinnen. Voordat er gevaccineerd werd, dus vóór den aanvang der negentiende eeuw, werden er weinig statistische gegevens verzameld. Enkele steden, zooals Londen, kunnen bruikbare eijfers leveren, doch het eenige eigenlijk goede bewijsmateriaal levert Zweden, waar men van 1774 af zoowel het bevolkingseijfer als het aantal der overledenen aan pokken kent. Neemt men vóór en na de invoering der vaccinatie de gemiddelde jaarlijksehe sterfte-eijfers uit de vijfjarige perioden, zoo ziet men dat er van 100,000 menschen jaarlijks 160—270 aan de pokken stierven, voordat de koepokinenting werd ingevoerd en later, in onze eeuw, daalde dit reeds spoedig tot 10 à 30, bereikte zelfs in enkele 5jarige tijdvakken nog gemiddeld lagere eijfers en steeg ook, tijdens de zoo algemeene verspreiding der pokken in 1871—1874, niet hooger dan 37. Men kan dus gerust beweren, dat, sedert de vaccinatie in Zweden wordt toegepast, er 5 à 10maal minder menschen aan de pokken sterven dan voordat dit het geval was. De aanvallen, die deze statistiek heeft te verduren gehad, zal ik maar met stilzwijgen voorbijgaan; ze zijn zeer voldoende wederlegd in het vanwege het Deutsche Gesundheitsambt in 1888 uitgegeven belangrijke rapport. Hierin worden onder anderen deze eijfers nogmaals nagegaan en het door de Zweedsche Regeering verstrekte materiaal vergeleken met het daarover uitgebrachte rapport van Simon, 't welk in 1857 voor het Engelsche parlement werd gebracht. Deze vergelijking toonde duidelijk aan dat Simon het Zweedsche materiaal goed en

eerlijk had gebruikt en dat de vervalselingen, waarvan hij beschuldigd was, niet waren gepleegd.

Doch een zeer gewichtig argument blijft altijd in de handen der tegenstanders van de vaccinatie. Nu eens toegegeven, dat de pokken sedert de vaccinatie zijn verminderd, zoo redeneeren zij, behoeft ons dat zoo te verwonderen? Andere ziekten zijn ook verminderd in den loop der tijden; de cholera treedt thans niet meer zoo moorddadig op als bij het eerste verschijnen in Europa, in 1830; de builenpest is uit onze streken geheel verdwenen en heerscht nog slechts, en in meestal goedaardigen vorm, in een gedeelte van Perzië. Bovendien werd door de vaccinatie eene andere kunstbewerking verdrongen: de inoculatie. Men had namelijk opgemerkt, dat men kunstmatig door smetstof van pokzieken op gezonden over te brengen, hun de ziekte kan bezorgen, doch, dat deze dan meestal een goedaardig verloop had. Nu werd deze inenting vóór de uitvinding van Jenner hier en daar, soms meer soms minder, toegepast; wij weten volstrekt niet met zekerheid hoeveel menschen er geïnoculeerd werden in de verschillende landen; doch we mogen gerust aannemen, dat hierdoor wel de smetstof gemakkelijker werd verspreid. Het is toeh een bekend feit, dat door overbrenging der besmetting een licht geval van pokken bij niet gevaccineerden, die ook nog niet aan de pokken hebben geleden, aanleiding kan geven tot de meest bedenkelijke ziektevormen en brengt men dus, al zijn het liechte, ziektegevallen kunstmatig tot stand, zoo heeft men waarschijnlijk medegewerkt om de ziekte te verspreiden. Het is dus volstrekt niet onwetenschappelijk om aan te nemen, dat, althans ten deele, de goede uitwerking der vaccinatie berust op het in onbruik geraken der thans terecht bedenkelijk geachte inoculatie.

Dit neemt niet weg, dat het een merkwaardig verschijnsel is, dat de pokken, die vroeger schrikbarende, ofschoon niet precies berekenbare, verwoestingen, vooral onder de kinderen,

aanriichten, in onze eeuw, in goed gevaccineerde bevolkingen, tot de curiosa zijn gaan behooren. Ik ken een klinisch Hoogleraar aan een onzer universiteiten, die én in zijn studententijd én in zijn praktijk (te zamen ongeveer 10 jaren) nog geen pokzieke had gezien, totdat hij in 1883 voor het eerst in zijn leven in de gelegenheid was lijders aan deze ziekte te behandelen.

Verder komen wij met het geografische bewijs. Men moet daarbij de steden of landen, waar dwang tot inenting bestaat met die waar dergelijke wettelijke bepalingen niet zijn vastgesteld, vergelijken. Een bezwaar is natuurlijk altijd gelegen in de betrekkelijke onkunde waarin men verkeert omtrent de handhaving van de uitgevaardigde bevelen, de wijze van inenting en dergelijken, doch de verschillen zijn inderdaad zóó groot, dat eene conclusie en wel in een zin gunstig voor de inenting er met gerustheid uit kan worden afgeleid.

In Pruisen b.v. stierven jaarlijks tussehen 1850 en 1874, 49 personen op de 100.000 aan de pokken. In ditzelfde tijdperk bedroeg die sterfte in Oostenrijk: 53. Men kan dus aannemen, dat de toestand ten opzichte van de vaccinatie ongeveer gelijk was in deze beide landen. In 1874 werd evenwel in Duitschland de wettelijke verplichting tot vaccinatie en revaccinatie ingevoerd en nu daalt het getal van ongeveer 50 tot twee, zegge **2**, in Pruisen, terwijl Oostenrijk nog eene sterfte van **62** blijft vertoonen. Had Pruisen dezelfde sterfte aan pokken behouden, die het tot vóór de invoering van de wet op de koepokinenting van 8 April 1874 vertoonde, zoo zouden er van 1875—1884, dus in 12 jaren, niet, zooals geschiedde, 6551, maar 81000 menschen aan de pokken zijn overleden.

Uiterst belangwekkend zijn ook de getallen, die voor de verschillende legers worden opgegeven. Men heeft daarbij het groote voordeel, dat de statistieken beter met elkander te vergelijken zijn, omdat zij ongeveer dezelfde leeftijdsklasse omvatten en dat zij meer betrouwbaar zijn, omdat vele fouten

der burgerlijke statistiek, als het verzwijgen van gevallen, het onvolledig opgeven van bijzonderheden van leeftijd en beroep, door de militaire geneeskundigen niet worden begaan en de voorschriften in legers strenger worden opgevolgd dan bij de burgerbevolking. Nu was in de Pruisische armee de sterfte aan pokken reeds gering vóórdat de Rijkswet op de vaccinatie was ingevoerd, omdat, zooals boven vermeld is, alle soldaten worden gerevaccineerd of gevaccineerd; bij den oorlog met Frankrijk bleek dan ook ten duidelijkste de goede uitwerking van dezen maatregel, want te midden van eene bevolking, die hevig door de pokziekte geteisterd werd, en onder de ontberingen van den oorlog verloor het Pruisische leger per 100.000 slechts ongeveer hetzelfde aantal soldaten aan deze ziekte als het Oostenrijksche leger, dat in vollen tijd van vrede leefde. Terwijl verder van 1875—1887 in het Pruisische leger slechts één soldaat aan de pokken is gestorven, verloor het Oostenrijksche in dienzelfden tijd 7 à 29 per 100.000 per jaar, en evenzoo het Fransche.

Eveneens kan men de merkwaardig gunstige uitwerking der inenting nagaan op de sterfte aan pokken in steden waar ingeënt wordt en waar niet, of althans niet voldoende, wordt ingeënt. Engelsche en Duitsche steden gaven daarbij de minste, Russische en vooral Oostenrijksch-Hongaarsche steden de ongunstigste eijfers. Voor reeksen van jaren is dit uit de tabellen na te gaan en blijkt het b.v. dat sedert 1874 Praag en Weenen 10 tot 100, Praag zelfs 4 maal boven de 300, inwoners per jaar en 100.000 aan de pokken verloren, terwijl dit getal te Berlijn alléén in 1875: 5.19 bedroeg, doch in verreweg de meeste jaren minder dan 1 uitmaakte.

Men zou hiermede uit een practisch oogpunt kunnen volstaan: menige wettelijke dwangmaatregel is ingevoerd op grond van minder duidelijke gegevens. Maar de tegenstand, dien de inenting tegen de pokken opwekte en nog opwekt,

is steeds de oorzaak geweest, dat de bezwaren tegen de inenting-statistiek met in andere vraagstukken van openbaar belang ongekeerde nauwkeurigheid zijn nitgemeten. En in wetenschappelijken zin kan men de bovengenoemde zoo sterk sprekende eijfers dan ook niet anders beschouwen dan als indirecte bewijzen, die wel de groote waarsehijnlijkheid aantoonen, dat de inenting de pokkensterfte vermindert, doch dit niet met *zekerheid* bewijzen. Immers men kan zich zeer goed voorstellen; dat ergens in de wereld een volkomen onbeschermd, niet-gevaaccineerde bevolking bestaat, waaronder, in 100 jaren b.v., toch geen enkel geval van pokziekte is voorgekomen. Tot het ziek worden is, behalve den aanleg in het individu voor de ziekte, ook nog de ziekmakende oorzaak noodig en als nu de menschen in strenge afzondering van de met pokken besmette buitenwereld leefden, zoo zou, ook al waren zij niet ingeënt, toch het ontstaan van pokziekte onmogelijk zijn. Het is nu niet na te gaan in hoever in deze het eene land boven het andere is bevoorrecht, of met andere woorden waar de smetstof het meeste en waar zij het minste is aan te treffen. Komt nu veelvuldig gelegenheid tot besmetting voor in een tamelijk goed gevaaccineerde bevolking, zoo is het volstrekt niet onmogelijk, dat er meer menschen van de 100.000 overlijden dan van hetzelfde aantal eener groep, die wel is waar slecht gevaaccineerd is, maar dan ook meer afgezonderd leeft.

Wil men ten opzichte van dit punt tot een helder inzicht komen, dan moet men onder gelijke omstandigheden geplaatste zoo groot mogelijke groepen van menschen met elkander vergelijken, en zijn dus in deze ongeveer alleen de legerstatistieken te gebruiken. Maar dan heeft men toch ook weer het nadeel, dat de legers zijn samengesteld alleen uit mannen van een bepaalden leeftijd en men kan den loop eener ziekte niet afmeten naar het heerschen er van onder eene bepaalde klasse, vooral niet als die klasse uit volwassen mannen bestaat en, zooals in ons geval, de ziekte oorspronkelijk een kinderziekte is.

Voor zoover ik weet zijn daartoe slechts weinige pogingen in het werk gesteld. De beroemdste is die van Flinzer, die eene pokkenepidemie te Chemnitz in 1870—71 waarnam en, na afloop er van, door eene afzonderlijke volkstelling liet vaststellen hoeveel bewoners waren ingeënt en hoeveel niet. Bij de patiënten was eveneens deze vraag reeds gesteld, zoodat F. kon nagaan hoeveel per 1000 ingeënte bewoners ziek werden en hoeveel aan de pokziekte leden per 1000 niet-gevaccineerde. Het bleek toen dat er van de 54891 ingeente: 802 aan de pokken leden, terwijl de 5712 niet-gevaccineerde: 2546 lijders aan deze ziekte leverden. Van 1000 ingeënte (hierbij gerekend de 1928 gevaccineerde) werden er dus 15 ziek, van de 1000 niet-ingeënte daarentegen **446**¹⁾. Van de 4652 inwoners, die reeds vroeger de pokken hadden gehad leden er tijdens de bedoelde epidemie slechts 2 aan de pokken.

Doeh hoe sterk de uitkomst van deze moeilijke onderzoeking spreekt voor het nut der inenting, hoezeer ook uit de tevens bekende sterftecijfers blijkt, dat er in Chemnitz niet alleen meer zijn ziek geworden, maar ook meer zijn gestorven van het niet-ingeënte gedeelte der bevolking, zoo is toch het bewijs niet afdoende, omdat de getallen, der niet-ingenten namelijk, niet groot zijn, en omdat Flinzer de bevolking niet voldoende in leeftijdsklassen heeft verdeeld.

Het zou b.v. mogelijk zijn, zoo zegt de kritiek, dat de niet-ingeenten hoofdzakelijk zuigelingen waren en dat de ingenten vooral onder de volwassenen waren te vinden, dat men dus ten opzichte der kansen om ziek te worden en te sterven ongelijkmatige groepen der bevolking had vergeleken.

Dit werd zelfs waarschijnlijk toen eene andere, schijnbaar zeer zorgvuldige, statistiek het licht zag, bewerkt door Keller, den eersten geneesheer der Oostenrijksch-Hongaarsche Staats-

1) Ik¹ ontleen deze getallen aan Korösi's Kritik der Vaccinations-statistik. Bohn in zijn Handbuch der vaccination, 1875, heeft zich verrekend.

sporen, die de verrassende uitkomst opleverde, dat als men de gevaccineerde en niet-gevaccineerde poklijders beschouwde, men duidelijk kon waarnemen, hoe de eerste groep minder sterfgevallen aan pokken vertoonde dan de tweede, maar als men de groepen oploste in de onderafdeelingen door de verschillende leeftijdsklassen gevormd, dan bleek het al spoedig dat de niet ingeënten meestal zuigelingen waren en dat dus aan die omstandigheid, en niet aan de inenting, de schijnbaar voor de leer der vaccinatie gunstige uitkomsten moesten worden toegeschreven. Zelfs waren er leeftijdsgroepen (van 4 tot 10 jaren) waarin van de niet-ingeeënte patiënten belangrijk minder personen aan de pokken stierven dan van de ingeënte.

Te meer moest deze statistiek indruk maken, omdat Keller aan het hoofd stond van een belangrijken tak van dienst in eene zeer goed bestuurde maatschappij, waar tal van werkplaatsen in de verschillende deelen van het Rijk met eene werkliedenbevolking, die van de maatschappij geneeskundige hulp genoot, voldoende gelegenheid aanboden om nauwkeurige gegevens te verkrijgen.

Niet te verwonderen was het derhalve, dat door de tegenstanders van dwangmaatregelen deze opgaven gretig werden geciteerd. Lorinzer, de bekwame tegenstander der inenting te Weenen, die het eerst op de noodzakelijkheid der verdeling in leeftijdsklassen opmerkzaam heeft gemaakt, zegt er van „ik houd Keller's opgaven voor de nauwkeurigste en wetenschappelijkste, die men ooit over de inenting zal kunnen verkrijgen,” en Reichensperger voerde in den Duitsehen Rijksdag deze uitkomsten aan tegen de voorgestelde dwangbepalingen.

Zeker kunnen wij niet dankbaar genoeg zijn dat Korösi, de bekende statisticus uit Buda-Pest, zich de moeite getroost heeft Kellers getallen uit de oorspronkelijke opgaven te reconstrueren. Keller zelf was ondertusschen overleden, zijn opvolger vond in het archief *geen* oorspronkelijke opgaven

meer; Keller had toen hij den dienst verliet wederrechtelijk deze documenten verduisterd; zijne erfgenamen konden er Korösi evenmin aan helpen. Deze was toen wel genoodzaakt de geneeskundigen, die indertijd aan Keller opgaven hadden gedaan, te verzoeken hem duplieaten te zenden en het gelukte hem op deze wijze 644 gevallen na te gaan (van de 3385). Het bleek toen ten duidelijkste dat Keller eenvoudig de getallen had vervalscht om tot zijn resultaat te komen; Korösi deelde deze bijzonderheid eerst mede aan de Hygiënische Vereeniging te Pest, daarna aan het Internationale Congres te Washington en, zich bewust, dat het bedenkelijk is een doode te beschuldigen van zulk eene valsheid, liet hij geene gelegenheid ongebruikt om Keller's vrienden in de gelegenheid te stellen zijn materiaal te onderzoeken.

Hiervan maakte echter niemand gebruik en eene commissie uit het Congres te Washington, die kennis nam van deze zaak, voelde zich genoopt te verklaren „dat de statistiek van Dr. Keller vervalscht werd bevonden; dat zij een onvergeeflijke poging is geweest om de wetenschappelijke en de openbare meening te misleiden en dat er van nu aan geen gewicht meer aan mag worden gehecht.”

Het is niet te denken, dat er nog gewicht aan zal gehecht worden of dat in eenig parlement de autoriteit van den vervalscher weer zal worden aangevoerd, doch het is goed om het einde van dezen strijd bekend te maken, opdat men voorzichtig worde in het beoordeelen van zulke verrassende uitkomsten als Keller verkreeg. Bedenkt men, dat Keller alle voorzorgen had genomen om zijn misdrijf te verbergen, dat hij zelfs niet tegen het plunderen van zijn archief en waarschijnlijk ook niet tegen het vernietigen van zijn oorspronkelijk materiaal heeft opgezien, dan moet het wel als een bijzonder geluk worden beschouwd, dat in zijn eigen vaderland een ander man is te vinden geweest, die zich de moeite heeft getroost om hem, jaren na zijn dood, te ontmaskeren.

Doch ondertussehen bleef het vraagstuk onopgelost. Steeds

drongen de tegenstanders der inenting aan op eene behoorlijke statistiek, waarbij van groote bevolkingsgroepen werd opgegeven, hoeveel levenden er over de leeftijdsklassen waren verdeeld, (hoeveel van 0—1, 1—2 jaar enz. er leefden), hoeveelen van elke groep de pokken kregen en hoeveelen er aan stierven. Bovendien moest elke groep verdeeld zijn in gevaccineerden, niet-gevaccineerden en personen die reeds de pokken hadden gehad. Dit alles moest men te weten komen uit vertrouwbare cijfers. Steeds werd die eisch herhaald en steeds konden de voorstanders slechts enkele en niet volkomen bewijsbare statistieken aanvoeren. Zelfs enkele bruikbare opgaven uit ziekenhuizen werden niet bewijzend geacht, omdat het gedeelte der bevolking, 't welk aldaar wordt verpleegd, behoort tot de mingevoede klasse en het derhalve best mogelijk is, dat onder haar andere verhoudingen bestaan dan onder de bevolking als een geheel beschouwd.

Wel baart het verwondering, dat zeer invloedrijke tegenstanders, als Lorinzer en Hermann te Weenen, zelf directeuren in pokkenhospitalen, deze schoone principes niet op hun eigen materiaal hebben toegepast, en dat hunne eigen statistieken ook een bepaald gunstigen invloed der vaccinatie op het verloop der pokziekte aantoonen, maar theoretisch was hun eisch gegrond en men kon er niet aan voldoen. Het is niterst moeilijk om b.v. voor Amsterdam te weten te komen hoeveel ingeënten en hoeveel niet-ingeënten er wonen.

Afgezien dan van enkele, gedeeltelijk medegedeelde bewijzen, waren de voorstanders der inenting aangewezen op hunne persoonlijke ervaring en op de historische en geografische bewijsmiddelen, totdat Korösi eene methode bedacht, waarmede hij op onaantastbare gronden het nut der inenting in cijfers kon bewijzen.

Korösi stelde zich eerst het doel van zijn onderzoek op de volgende wijze voor. Al ware bewezen, dat de ingeënten minder de pokken krijgen en er ook minder aan sterven.

dan de niet-ingeënten, zoo zou dit nog niet voor het nut der vaccinatie spreken, want de niet-ingeënten behooren in den regel tot een minder zorgvuldig gedeelte der bevolking en wel meestal tot de armste klasse; althans het is best mogelijk dat deze tegenwerping der tegenstanders gegrond is. Worden nu deze niet-gevaccineerde personen ziek, zoo hebben zij, door hun toch reeds verzwakte gezondheid, altijd meer kans om te sterven, niet alleen als zij aan pokziekte lijden, maar ook als eene andere ziekte hen overvalt. Men moet dus onderzoeken of deze bevolkingsgroep werkelijk minder krachtig is dan die der ingeënten en, zoo dit blijkt, of hun weerstandsvermogen tegen de pokken, *even groot, grooter of kleiner* is dan tegen andere ziekten.

Men behoeft hiertoe volstrekt niet het aantal der levende ingeënten en niet-ingeënten te kennen.

Men kan deze berekeningen maken als men weet hoeveel lijdens, *niet aan pokziekte alleen*, waren ingeënt en hoeveel niet en hoeveel overledenen, eveneens niet uitsluitend aan pokziekte, waren ingeënt en hoeveel niet.

Enkele voorbeelden mogen in dezen Korösi's methode duidelijk maken.

In 1886 kwamen er in 19 Hongaarse hospitalen 19238 lijdens aan andere ziekten dan pokken onder behandeling. Van hen waren 2437, dat is 12.7%, niet gevaccineerd. Wegens pokziekte werden in deze zelfde ziekenhuizen 1113 lijdens verpleegd. Gaf nu de inenting geene bescherming tegen de pokziekte, zoo zouden er ook onder de pokzieken slechts 12.7% of 141 personen niet ingeënt moeten zijn bevonden. Doch dit was niet het geval, integendeel waren er in deze groep 465 personen of bijna 42% ongevaccineerd. Volgens deze eijfers is dus de kans om de pokken te krijgen voor niet-gevaccineerden $3\frac{1}{2}$ maal grooter dan voor ingeënten.

Tevens verkreeg men de opgave over eene bevolking van in het geheel 717195, aangaande de oorzaken van den

dood der 14678 in het bepaalde tijdsverloop gestorvenen. En het bleek toen, dat daarvan de niet-gevaccineerden, die aan andere ziekten dan pokken stierven, 13.8% uitmaakten. Was dus de kans om aan pokken te sterven voor gevaccineerden en niet-gevaccineerden gelijk, dan zouden ook van de aan de *pokken* overledenen 13.8% niet ingeënt moeten zijn geweest. Dit is nu wederom niet het geval, want er overleden 239 gevaccineerden en 1054 niet-gevaccineerden aan deze ziekte; niet 13.8, maar 80.8 was dus het pereentsgetal voor de niet-ingeënten. De „relatieve intensiteit”, zooals Korösi zegt, is dus 586, dat wil zeggen: de niet-ingeënten hebben bijna 6 maal meer kans om aan de pokken te *sterren* dan de gevaccineerden.

En ten slotte heeft hij op dezelfde wijze berekend, dat *lijders aan pokken*, die niet zijn ingeënt bijna 8 *maal* meer kans hebben om aan de pokken te sterven dan gevaccineerden, die de pokken krijgen.

Dit onderzoek, dat hier slechts stuksgewijze is medege-deeld, is daarom zoo belangrijk omdat alle tegenwerpingen vooraf reeds zooveel mogelijk zijn ontzenuwd; Korösi heeft de geschriften der tegenstanders van de vaccinatie nauwkeurig bestudeerd en hunne argumenten gewogen; gedeeltelijk sehaart hij zich zelfs aan hunne zijde, waar het eischen geldt waaraan de onderzoekingen moeten voldoen, zullen zij bewijsmateriaal opleveren.

Zoo vindt hij ook een hunner beweringen bewaarheid en wel dat de niet-gevaccineerden, niet alleen aan pokken, maar ook aan andere ziekten pereentsgewijze meer sterven dan de ingeënten; doch dit bewijst wel het geringe weerstandsvermogen der niet-gevaccineerden, maar heeft geen invloed op de bewijsvoering, daar het verschil te gering is; van gelijke groepen zouden op 100 sterfgevallen aan andere ziekte dan pokken bij *gevaccineerden*, 163 sterfgevallen bij niet-gevaccineerden worden gevonden.

Al rekent men nu bij de beschouwing van de sterfte aan

pokken van de honderden percenten voordeel, 't welk de groep der gevaccineerden geniet, telkens de 63 % nadeel af, die de niet-gevaccineerden reeds door hunne minder gunstige sociale positie ondervinden, zoo blijft het voordeelige restant, 't welk aan de inenting moet worden toegeschreven nog groot genoeg om de beschermende kracht der vaccinatie hoog te kunnen waardeeren.

Een belangrijk argument der tegenstanders is bovendien steeds het gevaar 't welk de inenting oplevert. Het is hun wapen van aanval. Hun critiek op de door voorstanders opgemaakte statistieken is meer als een verdedigingsmiddel te beschouwen.

Reeds in het begin van de toepassing der vaccinatie in den tijd van Jenner werden gevallen beriecht, waarin de inenting den dood der kinderen had veroorzaakt. Men mag zich van dit argument niet afmaken met eene aardigheid zooals Sacco deed, die dit gereedelijk toegaf en betoogde dat de vaccinatie geen aanspraak maakte op de eigenschap om de menschen onsterfelijk te maken. Integendeel, indien werkelijk de wet een ingrijpen in de gezondheid van het individu zal voorschrijven, moet vaststaan dat de kans op het tegenovergestelde van wat men bedoelt niet groot zij. En nu is het zeker, dat de vaccinatie eene ziekte te weeg brengt, die wel meestal niets te beteekenen heeft, doch die toch somtijds tot bedenkelijke gevolgen aanleiding geeft. Deze zijn voor een zeer belangrijk deel door de nieuwere techniek vermeden. Het overbrengen van wondroos b. v. is een groote zeldzaamheid geworden, sedert men beter bekend is met het ontstaan en de verspreidingswijze van wondziekten; de besmetting met menschenlijke ziekten kan geheel worden voorkomen door uitsluitend met ware koepokstof, van het kalf verkregen, in te enten. Het overbrengen van tuber-

culose, waarvoor ook reeds bijzonder angstige schrijvers hebben gewaarschuwd, en welke een ziekte is, die mensch en rund gemeen hebben, kan reeds op zich zelf als nagenoeg eene onmogelijkheid worden beschouwd; want wel zijn volwassen runderen dikwijls met de tuberculose (parelziekte) behept, maar bij kalveren is tuberculose eene zeer groote zeldzaamheid. Bovendien laat zich ook deze ziekte, met in ons vak bereikbare zekerheid, uitsluiten, indien men de dieren dadelijk nadat de stof is afgenomen doodt en de uitkomst van het vaccinsienkundig onderzoek afwacht, voordat men de stof gebruikt ¹⁾. De schrikbarende berichten zijn dan ook vooral met het oog op het gevaar der inenting van mensch op mensch in de wereld gekomen, waardoor dan de syphilis zou kunnen worden overgebracht. En inderdaad, er zijn ongelukken voorgekomen, ontwijfelbare gevallen zijn bekend geworden van besmetting, maar tracht men nu deze ziektegevallen onder cijfers te brengen — en ik zal dadelijk eene poging daartoe mededeelen — zoo ziet men dat dit geenszins gelukt, dat dus de schade door de inenting direct te weeg gebracht onmerkbaar klein moet wezen. Men vergete bovendien niet, dat *elk* ingrijpen in de gezondheid van den mensch ook hare nadeelige zijde kan hebben; ieder geneesheer kent gevallen, waar hij helpen wilde, maar waar integendeel het middel erger dan de kwaal is gebleken. De chloroform, het middel waardoor de moderne ehirurgie met hare heilzame uitwerking eerst mogelijk is geworden, doodt toeh soms den patient, nadat hij enkele druppels heeft ingeademd; iedere operatie, nog zoo zorgvuldig uitgevoerd, kan den lijder doen sterven, die wellicht zonder dit ingrijpen nog geruimen tijd had kunnen in het leven blijven, en voor de onbeduidende verwonding bij de vaccinatie geldt, evenals voor een insec-

¹⁾ Dit geschiedt onder andere in het Genootschap ter Bevordering der Koepokinenting te Amsterdam.

tenbeet of een speldeprik: „chaque piqure peut devenir l'entrée de la mort”; niets is nu eenmaal *absoluut* zeker.

Doeh afgezien van bepaalde ziektegevallen, heeft men ook langs statistischen weg het toenemen der sterfte sedert de invoering der vaccinatie willen bewijzen. Gregory, Wecker en anderen hebben dit beproefd. Afgezien van de onmogelijkheid om op zulk duister gebied als dat der besmettelijke ziekten, zelfs indien eene vermeerdering der gevallen gebleken ware, de oorzaak daarvan in de vaccinatie te leggen, zoo zijn ook de getallen, die medegedeeld worden, volstrekt niet afdoende. Het bleek b.v. Korösi bij het narekenen van Wecker, dat geenszins, zooals beweerd werd, met het toenemen der inentingten tevens de sterfgevallen aan andere huidziekten waren verdubbeld, die aan scrophulose verdriedubbeld; doeh hij berekent uit een door hem geraadpleegd 30jarig overzicht van de Engelsche ziekte-statistiek (1851—1880) slechts eene geringe vermeerdering der diphtheritis bij kinderen en eene belangrijke vermeerdering van de sterfgevallen aan kanker. Evenmin vond hij de sterfte aan syphilis in Engeland vermeerderd, zooals Wecker had aangegeven, maar maakte opmerkzaam op eene fout in Wecker's redeneering, want de rubriek „syphilis” omvat in het onderzochte tijdsverloop verschillende ziekten; eerst wordt alleen van syphilis gesproken, daarna worden ook nog andere ziekten onder die rubriek gebracht. Evenzoo wordt Nittinger door Korösi nagerekend; deze schrijver had namelijk beweerd, dat in Zweden de typhusgevallen sedert de invoering der inenting waren vermeerderd en Korösi bewijst, dat hij, om tot deze uitkomst te komen, in de periode vóór de vaccinatie 10 jaren had uitgezocht, waarin bijzonder weinig typhusgevallen waren waargenomen en dat in de door hem aangevoerde 10jarige periode na de invoering der vaccinatie het belangrijkste epidemie-jaar is te vinden. Afgezien van deze omstandigheid, die aantoonst dat Nittinger zijn bewijsmateriaal willekeurig heeft gegroepeerd, is bovendien de

typhus al zeer weinig geschikt voor dergelijke beschouwingen, daar overal een groot verschil in sterfgevallen in de verschillende jaren is waar te nemen. Ik heb, om dit met een paar cijfers aan te toonen, uit 10 jaargangen van de Verslagen van het Geneeskundig Staatstoezicht in Nederland en wel van 1877 tot 1886 de sterfte aan typhus in het geheele land en in Amsterdam beschouwd. Gemiddeld stierven er nu van 1877 tot 1881: 935 personen, in het tweede 5jarige tijdperk, van 1882—1886: 717 personen in het geheele land, eene vermindering dus van ongeveer 25%. Te Amsterdam is dit nog duidelijker: in het 1^e 5jarige tijdperk stierven er gemiddeld per jaar 118, in het 2^e daarentegen: 64 personen aan deze ziekte; daar is dus de sterfte aan typhus met 50 % verminderd. Er is nu, voorzoover mij bekend is, geen maatregel genomen die eene dergelijke vermindering zou kunnen verklaren, doch wilde men aan zulk eene waarneming nu voor een of andere theorie argumenten ontleenen, zoo zou het wellicht mogelijk zijn, althans voor onkundigen, deze cijfers met een of andere wet of verordening te verbinden. Als bewijs hoe weinig men, juist wat typhus aangaat, onder sommige omstandigheden uit de waarnemingen kan besluiten, moge hier nog slechts herinnerd worden aan de volgende omstandigheid, die ieder geneesheer van rijper leeftijd te Amsterdam zal bevestigen. Voordat de duinwatermaatschappij de Amsterdammers met drinkwater verzorgde, was de febris typhoidea (de buiktyphus) daar ter stede nagenoeg onbekend en kwam er eene, thans aldaar zeldzame ziekte, de vlektyphus voor. Na de invoering van het duinwater verdwijnt de vlektyphus, die door niemand wordt beschouwd als eene van het gebruik van drinkwater afhankelijke ziekte, en treedt febris typhoidea op; de verspreiding van deze ziekte wordt door vele hygiënisten, waaronder bekende geleerden, in hoofdzaak van het drinkwater afhankelijk geacht. Te Amsterdam blijkt echter het omgekeerde, want met de invoering van de goede drinkwaterleiding treedt ze op. Het behoeft

geen betoog, dat dit niet anders beteekent, dan dat wij met de oorzaken dezer ziekte nog niet zoo bekend zijn, dat zij voor argumenten, als Nittinger aanvoerde, is te gebruiken.

Nittinger en Verdé de Lisle brengen bovendien ongeveer al het ongeluk dat de mensehheid heeft getroffen sedert de vaeëinatie is ingevoerd, op rekening daarvan. Zoo wordt in ernst beweerd, dat de vermeerdering der kunstmatige verlossingen in Wurtemberg aan Jenner's uitvinding is toe te sehrijven. Zoo zegt Verdé de Lisle, dat Jenner's laneet de oorzaak is van het pessimisme onzer dagen en dat het bovendien nog den achteruitgang der gezondheid, de toename der bijziendheid, de vermindering der goede schilders en eomponisten heeft veroorzaakt.

Gelukkig Nederland, dat althans nog zijn Rembrandt in het voor-vaeëinale tijdperk zag geboren worden!

Door Korösi te Pest is ook dit onderdeel der inentingsquaestie statistisch onderzocht. Is, zoo redeneert hij, de vaeëine een der oorzaken van syphilis, dan zoude men onder de syphilitiei pereentsgewijze berekend, niet alleen meer gevaeëineerden dan ongevaeëineerden moeten vinden, wat wel altijd het geval zal zijn, omdat er meer menschen zijn ingeënt; maar dit getal moet worden vergeleken met het pereentsgetal voor ziekten, die geen verstandig mensch aan de vaeëinatie toeschrijft (de zoogenaamde indifferente ziekten) en met het getal voor de pokken, wier voorkomen zoo belangrijk van den invloed der vaeëine afhankelijk is. Als indifferente ziekten beschouwt nu Korösi de ziekten van het zenuwstelsel, van hart en vaten, de longontsteking, de ziekten van het spijsverteringskanaal, van de pisbereidende werktuigen, den ouderdom en den dood door ongelukken. Nu vindt hij wel onder de aan ouderdomszwakke gestorvenen een bijzonder klein aantal ingeënten, hetgeen hij, en zeker wel tereecht, toeschrijft aan de mindere verspreiding der inenting in vroegere dagen; ook is bij ouden van dagen (dikwijls 9%) niet meer uit te maken of de persoon gevaeëineerd is

of niet. Maar bij de andere ziektegevallen uit 40 hospitalen vindt hij onder de lijders aan indifferente ziekten 82.9 %, die waren gevaccineerd.

Bij syphilis nu, om maar dezen steen des aanstoots 't eerst te noemen, werden 2733 gevallen geobserveerd en daarvan 86.2% bij gevaccineerden. Een verschil zoo gering ten ongunste der vaccinatie, dat men het, tegenover de honderden pereenten onderscheid bij de pokken, gerust verwaarloozen kan. Bij wondroos vinden wij 85.5% der patienten gevaccineerd; ook hier blijkt dus niet dat de vaccinatie een ongunstigen invloed heeft gehad en bij $\frac{1}{2}$ tuberculose 84%; ook hier dus geen noemenswaardig verschil.

Het eenige positieve resultaat dat Korösi verkreeg is de waarneming, dat kinderen die gevaccineerd zijn eene eenigszins grootere kans hebben om aan de andere huidziekten (mazelen, roodvonk) te lijden. En wel bedraagt die meerdere kans 13%. Wat komt het er op aan of men door de inenting eenigszins meer kans heeft om eene ziekte te krijgen, die toch meestal gunstig verloopt? Korösi berekent de besparing aan menschenlevens door afschaffing der inenting te Budapest op 2 gevallen in de 5 jaren. *Zeshonderd* zouden er echter dan *jaarlijks* aan de pokken sterven. Neemt men aan dat er in de vorige eeuw slechts 8% van de sterfte op rekening van de pokziekte moet worden gesteld — en dit getal is gering genomen — zoo bedraagt voor 100000 menschen, bij eene sterfte van 3%, de *jaarlijksche* besparing ± 200 ! Men rekene eens uit wat een dergelijk eijfer beteekent voor een land met millioenen inwoners.

Het is zonder twijfel nuttig zich deze voordeelen eens in het geheugen terug te roepen, wanneer men door andere motieven geleid, het dwangmiddel wil afschaffen en het aantal der niet-gevaccineerden wil vergrooten.

Het ingediende wetsontwerp wenscht nu inderdaad in de bestaande wettelijke bepalingen wijzigingen te brengen van zeer belangrijken aard. Thans wordt geen kind, geen onderwijzer op eene school toegelaten, tenzij door eene duidelijke verklaring van een bevoegd geneesheer in wettelijk vastgestelden vorm opgemaakt, blijke dat het kind of de onderwijzer *behoorlijk* is ingeënt of wel aan de natuurlijke pokziekte geleden heeft. Voor de behoorlijke toepassing der inenting wordt zorg gedragen, daar het Koninklijk Besluit van 28 Februari 1873, Staatsblad n°. 35, waarbij de vorm der bewijzen van vaccinatie dusdanig is vastgesteld, dat bezwaarlijk zonder opzettelijke vervalsching, een onvoldoend bewijs kan worden afgegeven, zonder dat dit te constateeren is. Namelijk moet de geneesheer zich *persoonlijk* van het verloop der vaccinepuisten hebben overtuigd, en moet hij opgeven hoeveel hij er heeft waargenomen. Het Artikel 17 der Wet bepaalt ook wijselijk dat de inenting of met goed gevolg, dat is dus met opvolgende vaccine-puisten, moet zijn geschied of wel herhaaldelijk moet zijn toegepast; want als men bedenkt dat men met slechte vaccine geen puisten verkrijgt en het ingeente kind dan ook volstrekt niet tegen de 'pokziekte is gevrijwaard, zoo handelde de wetgever verstandig door althans *eene* herhaling der kunstbewerking voor te schrijven. Komen er ook na de tweede inenting geene behoorlijke vaccine-pokken op, zoo is het wel aan te nemen, dat, althans in de meeste gevallen, het kind er niet vatbaar voor is. Dit geldt ten minste indien de geneesheer een zorgvuldig en bekwaam man is, en de wet zorgt er voor dat in deze het publiek zooveel mogelijk gewaarborgd is.

Het nieuwe voorgestelde artikel (Art. XI van het ontwerp) laat in deze meerdere vrijheid. Het eischt voor de toelating op de scholen of eene geneeskundige verklaring dat de inenting der koepokken met goed gevolg of meer dan eens is ondergaan, of dat de natuurlijke kinderpokken zijn doorstaan of een schriftelijk bewijs van den burgemeester, dat de

persoon zelf, zoo hij meerderjarig is, of de ouders of voogden zoo het een minderjarige geldt, bezwaar maakt of maken tegen de toepassing of herhaling der inenting.

Wordt dit ontwerp aangenomen, dan hebben zoowel leerlingen als onderwijzers de vrijheid om de scholen te bezoeken, ook wanneer zij in het geheel niet of niet voldoende zijn ingeënt.

Nu wordt hier te lande alleen door het tegenwoordige artikel 17 de vaccinatie verplichtend gesteld en is dus, wanneer men deze verplichting opheft, *alle* dwang verdwenen. In de memorie van toelichting wordt dit dan ook als doel van de voorgestelde wijziging opgegeven; de minister stelt zich in deze op hetzelfde standpunt als de Regeering in 1872, die ook de bevordering der vaccinatie wenschte, maar geen dwang wilde uitoefenen; de tegenwoordig geldende bepalingen zijn door amendement van de kamerleden Godefroi, Idzerda en Jonckbloet in de wet gebracht en werden er met 42 tegen 14 stemmen in opgenomen. Het ontwerp van wet stelt wel voor, dat er subsidiën zullen worden gegeven aan inrichtingen waar de vaccinstof bereid wordt, en het wenscht de vaccinatie in zoover aan het bezoek der school te verbinden, dat aldaar de bewijzen van inenting, evenals thans worden vertoond.

Het standpunt is dus van beide Regeeringen hetzelfde gebleven. Evenwel zijn zeker de toestanden aanmerkelijk veranderd. Zooals ik hierboven heb getracht aan te toonen zijn tal van bezwaren, die tegen de toepassing der inenting in 1872 konden worden aangevoerd, sedert op afdoende wijze wederlegd. De techniek is belangrijk vooruitgegaan, de kennis der smetstoffen, die tot zoo grootsche uitkomsten in de chirurgie heeft geleid door de toepassing van de Listersche wondbehandeling, is ook aan de vaccinatie ten goede gekomen.

Wel erkent het ontwerp dat de meeste geneeskundigen voorstanders der vaccinatie zijn, doch tevens worden nog „deskundigen van naam” aangevoerd, die in dit opzicht van het

gevoelen der meerderheid afwijken. De Regeering kan niet onderzoeken in hoever de eene of andere meening als orthodox moet gelden; ook wordt gewezen op de gevaren aan de inenting verbonden, die toch niet geheel en al, zelfs bij de meest zorgvuldige behandeling, zijn weg te nemen.

Doeh dit alles, het wetenschappelijke gedeelte van het vraagstuk wordt niet op den voorgrond gesteld. Zoolang de deskundigen dit wenschen wil de Minister het kweken van koepokstof in de hand werken en behoorlijke waarborgen trachten te verkrijgen, dat deze bereiding volgens wetenschappelijk voorschrift geschiede, maar aan de Regeering komt de vrije beschikking over het lichaam niet toe, zelfs al is zij overtuigd, dat die beschikking enkel ten bate van dat lichaam komt.

Hierin ligt het hoofdargument voor de opheffing der bepalingen; dit punt zullen de staatslieden hebben te behandelen en ik zal mij wel wachten om over dit onderdeel van de memorie van toelichting eene opinie te uiten; waar inderdaad een beginsel, zelfs al is het met de doelmatigheid in strijd, wordt vooropgesteld en de grondslag moet uitnaken voor een in het leven belangrijk ingrijpend wetsartikel, is het niet wenschelijk dat daartegen anders dan langs principieelen weg worde opgekomen.

Evenwel keert de memorie van toelichting reeds in de volgende zinsnede weder terug tot de meer praetische zijde van het vraagstuk. „Misschien,” zoo heet het, „ware die dwang nog verdedigbaar indien bewezen was, dat de niet-ingecënte in die mate gevaarlijk was voor zijne omgeving, dat dwang tot verzekering der openbare gezondheid onvermijdelijk ware. Dit is echter nimmer op eenigszins afdoende wijze bewezen.

Een oningeënte moge meer dan een ingecënte vatbaar zijn voor de pokziekte, gevaarlijk wordt hij eerst, nadat hij de ziekte heeft en ook dan slechts voor hen, die het voorbehoedmiddel niet wenschen te bezigen.”

Nu is dit laatste argument zeker niet juist. Het zou dit

alleen wezen, indien ware bewezen dat een ingeënte de pokken niet kan krijgen, wat niet het geval is, zooals in het eerste stuk van dit geschrift voldoende met voorbeelden is toegelicht. Ware het middel der vaccinatie inderdaad zoo krachtig als men kort na Jenner's ontdekking meende, men zou zich in deze bij het *laisser faire* kunnen nederleggen, want de niet-ingeënte zou onschadelijk zijn voor zijne ingeënte omgeving, slechts hij zelf zou door het nalaten der kunstbewerking zijn leven of zijne gezondheid in gevaar brengen. Wetende dat de inenting tegen de pokken beschermt, maar niet altijd en onder alle omstandigheden, zoo zal elke vermeerdering van het aantal niet-ingeënten de aanleiding worden voor het ontstaan van epidemieën, waarvan niet alleen zij, maar tevens, hoezeer in mindere mate, de gevaecineerden de slachtoffers zullen worden. In elke epidemie is een aantal overledenen onder de gevaecineerden te vinden en veilig mag men aannemen, dat de uitbreiding van epidemieën onder goed gevaecineerde bevolkingen, bovenal wordt verhindert doordat er slechts een klein aantal der inwoners niet is gevaecineerd, doordien er slechts weinigen zoo *bij uitstek* vatbaar voor de pokziekte zijn. Zeker, ook tijdens eene epidemie, hebben de ingeënten een grooter kans om, zonder schade te lijden, het gevaar te zien voorbijgaan, maar die kans is geene zekerheid.

Weet nu de bevolking, dat de inenting niet steeds en altijd even krachtig beschermt, is haar verder duidelijk geworden, dat het aantal niet ingeënten is vermeerderd, zoo zal zonder twijfel elke epidemie een aantal inwoners nopen om zich opnieuw te laten inenten, om zich te laten revaecineeren. En nemen wij aan, dat het aantal der niet-gevaecineerden toeneemt als de wettelijke bepalingen verslappen, dan zullen, bij de telkens voorkomende gelegenheid tot besmetting, herhaaldelijk in groote of kleine groepen pokzieken worden waargenomen, die het andere en, naar men mag aannemen, grootste gedeelte der bevolking, dat niet

tegen de toepassing der inenting is gekant, dwingen zal tot herhaalde inenting. Want telkens als de inenting niet slaagt zal bij den voorstander twijfel ontstaan; hij zal dan telkens in de onzekerheid verkeeren of hij onvatbaar is geworden, dan wel of de vaccine wellicht niet werkzaam is geweest; en al is hij onvatbaar op een bepaald moment, zoo zal hij na eenigen tijd wederom niet weten of deze onvatbaarheid is blijven bestaan. Dit is een bij de tegenwoordige geringe verspreiding der pokziekte niet belangrijk punt, maar als de gevallen van pokken vermeerderen zijn de onrust en overlast hierdoor ontstaan niet gering te achten.

De steller van de memorie van toelichting denkt nu niet dat het aantal der niet-ingeënten zal vermeerderen. Hij acht voldoende daartegen gewaakt door de bepaling omtrent de voor den Burgemeester af te leggen verklaring voor hen, die zich niet willen laten inenten of een inenting met onvoldoenden uitslag niet willen laten herhalen. De Minister zal zich hierin teleurgesteld zien; het is toch veel gemakkelijker om voor den Burgemeester eene verklaring af te leggen dan om op een bepaalden tijd met het kind naar het zittingslokaal te gaan, aldaar de inenting te doen uitvoeren en na 8 dagen zich opnieuw te vertoonen ten einde den geneesheer in staat te stellen over het gevolg van zijne vaccinatie te oordeelen. Ten eerste bespaart men aldus aan het kind den gang naar de plaats van inenting tweemaal, en zich zelf den last, dien een gevaccineerd kind tijdens het bestaan der vaccine-puisten aan zijn huisgenooten veroorzaakt. Hiervan zal zeker een aantal der „zorgeloozen en onverschilligen” gebruik maken, en het aantal der later afgegeven verklaringen door de Burgemeesters zal volstrekt geen maatstaf zijn voor het aantal der werkelijk in dezen bezwaarden. Maar bovendien zal men aan de agitatie tegen de toepassing der vaccine een wettelijken grondslag geven; bij niet verplichte vaccinatie vóór het bezoek der scholen zullen telkens en telkens de bekende argumenten tegen de

inenting worden te berde gebracht en een gedeelte der bevolking zal in de opheffing van den thans bestaanden, zij 't zijdelingschen, dwang de erkenning door de Regeering zien en de gegrondheid van hunne vrees, en hierdoor nog meer dan thans zich aan de inenting trachten te onttrekken. Het is niet te denken, dat opheffing van het bestaande artikel 17 „aan eene ruime toepassing der vaccinatie meer goed dan kwaad zal doen,” zooals de memorie van toelichting zegt.

Men kan zich inderdaad afvragen, wat dan wel de motieven zijn geweest voor de indiening van deze wetsverandering ten opzichte der vaccinatie. Toegegeven dat er een indireete dwang bestaat tot inenting, door voor de niet-ingeënten de scholen te sluiten, zoo kan men zich toch moeilijk voorstellen, dat de bezwaren van de tegenstanders der inenting zoo gewichtig zijn als zij het willen doen voorkomen, want niet met boete of gevangenisstraf worden zij bedreigd die de toepassing der inenting nalaten. Zeker zouden de Nederlanders, wogen bij hen de bezwaren tegen de vaccinatie zoo zwaar als wordt aangegeven, hunne kinderen liever van het onderwijs verstoken laten, dan ze aan de zoo nadeelige kunstbewerking te onderwerpen. En zij zouden dit zeker niet lang behoeven te doen, want bij een eenigermate in het oogvallend schoolverzuim om deze reden, zou spoedig de openbare meening wetswijziging verlangen en zou menig voorstander van de vaccine zich aan de zijde der ouders scharen, die zich verongelijkt gevoelden. Ik heb elders, toen ik de koepokinenting behandelde, gezegd, dat de gezondheid niet de grootste schat op aarde is en dat er idealen zijn waarvoor de menschen hun leven gaarne opofferen; ik zelf zou mij in dezen scharen aan de zijde van de voorstanders van opheffing der dwangmiddelen, indien ik de overtuiging had verkregen, dat de dwang aan een aanzienlijk deel der bevolking, hetgeen nog niet de meerderheid behoeft te beteekenen, ondraaglijk voorkwam. Men zou wel-

licht hunne opvatting betreuren, de onkundige of fanatieke ophitsing der bevolking kunnen veraeliten, maar men zou met het feit te rekenen hebben, dat de bevolking niet beschermd wil worden, dat zij niet inziet, dat de vaccine een belangrijk voordeel is, maar het als een nadeel beschouwt en het dan, ter voorkoming van erger kwaad, aan den tijd en, helaas ook, aan den indruk, dien de meerdere sterfgevallen aan pokken zullen maken, moeten overlaten om de openbare meening te wijzigen.

Doeh het zou eerst moeten blijken, dat werkelijk de tegenstand tegen de vaccinatie ernstig gemeend was, dat werkelijk in den tegenstand tegen de inenting een beginsel gelegen was, waarvoor men wat overheeft. Alle verzoekschriften met duizenden handteekeningen spreken niet zoo'n krachtige taal als het onthouden van onderwijs aan honderden kinderen zou spreken. Daar heeft men eene, wellicht uit beleefdheid of om een goed vriend genoeg te doen, geplaatste handteekening, een tot niets verbindende handeling, aan de andere zijde eene werkelijke opoffering, niet van zich zelven, maar van wat den mensch toch dierbaarder moet zijn, van zijne kinderen. En zulke opofferingen worden gebracht (ik weet één geval), maar hoeveel? Hierop is in de memorie van toelichting geen antwoord te vinden en het feit dat hier geen getallen worden gegeven, die toch voor den Minister wel te verkrijgen zouden zijn, geeft den indruk dat die gevallen zeer zeldzaam voorkomen en dat aldus de wetswijziging zal zijn, ten behoeve niet van een belangrijk deel der bevolking, maar van een zeer klein gedeelte. Inderdaad, de bijzondere scholen, geleid door tegenstanders van de inenting, moeten thans evenzeer gevuld zijn met kinderen, die voldoende vaccine-bewijzen hebben gedeponceerd, anders zou uit de jaarlijks bij den Burgemeester in te dienen lijsten door de onderwijzers spoedig de overtreding blijken en het procesverbaal niet nitblijven.

Aan de eene zijde is derhalve ernstige tegenzin der bevol-

king tegen de thans geldende bepalingen niet gebleken, aan de andere is eene vermeerdering van de lijders aan pokziekte, na de opheffing daarvan, te verwachten en dientengevolge zal de sterfte aan deze ziekte en het aantal der door haar verminkten (blinden) toenemen. Zal men dan later, door treurige erylaring genoopt, weer tot den dwang terugkeeren, zoo zal men daarbij wederom een heftigen tegenstand hebben te verwinnen, want men bedenke wel, dat de bevolking zich slechts langzamerhand een begrip van recht en onrecht vormt, waar het geldt wetenschappelijke of technische voorbehoedmiddelen, in haar belang vastgesteld. En nu zijn de Nederlanders, althans ten deele, langer dan het bestaan van de wet tegen besmettelijke ziekten, gewoon aan het verbinden der vaeëinatie aan het schoolbezoek. Vóór het tot stand komen van die wettelijke bepalingen werden in denzelfden zin door provinciale of stedelijke reglementen de ongevaeeïneerde kinderen van de scholen geweerd, zoo te Amsterdam en Rotterdam, in geheel Zuidholland en Friesland.

Is echter deze aangelegenheid bij eene Rijkswet geregeld, zoo is ook aan de provinciale en gemeentebesturen de bevoegdheid ontnomen om althans in eigen kring zich te beschermen tegen de pokziekte, zij het ook veel gebrekki-ger dan dit door eene algemeen geldende bepaling kan geschieden. Niet terugkeer tot den toestand vóór 1872 zal de wetswijziging bewerken, maar zij zal een belangrijke stap verder terug wezen.

Zelfs als de pokziekte is uitgebroken, worden de ongevaeeïneerden, komt de voorgestelde bepaling tot stand, niet van de scholen geweerd; geen dwang tot vaeëinatie wordt zelfs dan uitgeoefend als de ziekte niet het volk bedreigt, maar het reeds heeft aangetast. Elders heeft, althans in zulke kritieke oogenblikken, de overheid eene uitgebreide bevoegdheid. In dezen zin de vaeëinatie te regelen acht ik zeker ongewenscht en niet afdoende, maar uit het ontbreken van

dwangmiddelen, zelfs in den uitersten nood, blijkt wel de consequente opvatting van den steller van het wetsontwerp.

Er zijn enkelen, ook onder de geneeskundigen, die van oordeel zijn, dat een ander hulpmiddel tegen de verspreiding van smetstoffen bij de pokken toegepast, alliecht de vaccinatie geheel of gedeeltelijk zou kunnen vervangen, dat men door vernietiging van de stoffen, die de lijder afgeeft, door ontsmetting van zijn kleeding, beddegoed en woning de verspreiding der ziekte kan beletten. Zulke geneesheeren steunen hierbij op proefnemingen in de laboratoria verriecht, waarbij men allerlei bacteriën, die als ziekmakende levende wezens erkend zijn, door de inwerking van stoom, van carbol, van creoline, van sublimaat enz., in korten tijd kan dooden zonder de voorwerpen waarin zij bevat zijn of waaraan zij kleven, te beschadigen. De nitkomsten van de talrijke onderzoekingen over deze wijze van handelen ingesteld, zijn niet gering te achten; wetenschappelijk zijn hoogst belangrijke feiten daarbij aan het licht gekomen, maar voor de praktijk hebben zij geenszins zulk een bruikbaar resultaat gegeven, dat een oud en beproefd voorbehoedmiddel er door zou kunnen worden verdrongen. Men bedenke wel dat de ontsmetting in particuliere woningen, zooals zij thans hier en daar, in *zeer* enkele plaatsen in ons land en daar buiten wordt toegepast, niet anders beoogt dan een behoorlijke, en laat ik zeggen wetenschappelijke, schoonmaak van een vertrek, een bed, een pak kleederen door een zieke bewoond of gedragen. Na afloop der ziekte wordt uit den aard der zaak eerst zijn verblijfplaats toegankelijk voor den desinfecteur, doch terwijl hij ziek is, produceert hij geregeld smetstoffen en zijne omgeving is bijna altijd veel te vermoeid, te gedrukt van stemming, te onwetend om de wettelijke voorschriften, ten dezen bestaanden nauwkeurig op te volgen. Al wat de ziekenkamer verlaat: de kleederen der verplegers,

het huisraad 't welk de patient gebruikt heeft, de lucht van het ziekenvertrek, of liever de stof daarin bevat, kunnen de smetstoffen verspreiden en aanleiding geven tot het uitbreken van nieuwe gevallen. Bedenkt men nu, dat bij de klein behuisden allerlei verrichtingen in één vertrek moeten plaats hebben, dat daar gekookt, gegeten, geslapen, gewerkt wordt, dan kan men wel de waarde gering schatten van ontsmettings-maatregelen, die tijdens de ziekte door de huisgenooten zouden moeten worden toegepast. Slechts dan kan van eene behoorlijke 'ontsmetting tijdens de ziekte sprake zijn, indien de patient verpleegd wordt in een lokaal met het oog op ziekenverpleging ingericht, waar geen overtollig huisraad zich bevindt en alles zoo eenvoudig mogelijk is ingericht. Dit zal in den regel alleen in ziekenhuizen het geval wezen; daar vindt men ook geoefend personeel, dat met de ontsmettingsmiddelen kan omgaan. Nu weet men, dat de verpleging van zieken hier te lande een voorwerp van armenzorg is, en de inwoners laten zich dientengevolge, als zij niet tot de geheel onvernogenden behooren, hoogst ongaarne in dezen bedeelen. Slechts bij gevallen van verwonding heeft de bevolking eene andere opvatting: daar toch zijn de uitkomsten van de anti-septische wondbehandeling van dien aard, dat *iedereen* ze heeft leeren hoogschatten.

In groote steden zal nog hier en daar de overlast, dien de burens van de zieken ondervinden, de lijders uit hunne, door vele gezinnen bewoonde, huizen naar de hospitalen drijven, maar in kleine plaatsen en ten platten lande, waar zulke verhoudingen niet bestaan, is en blijft verpleging in eene inrichting uitzondering. Van eene voldoende ontsmetting tijdens de ziekte, en dat is de hoofdzaak, kan dus slechts zelden sprake zijn.

In overeenstemming met de thans verkregen ervaring moet men dus aannemen, dat de vaccinatie een bijna niet

gevaarlijke kunstbewerking is, die in belangrijke mate tegen de pokziekte besehermt; dat hier te lande ernstig verzet tegen den bestaanden indireeten dwang niet is gebleken; dat het wetsontwerp desnietteenstaande traecht dien dwang op te heffen op principieele gronden; dat, wordt dit ontwerp wet, het aantal der niet-ingeënten zeker belangrijk zal toenemen ¹⁾; dat dan telkens groepen van pokzieken zullen voorkomen; dat daardoor de meerderheid der bevolking tot herhaalde inenting zal worden gedrongen. Verder zagen wij, dat van de ontsmettingsmaatregelen in dezen geen heil is te verwachten.

Moge het nu ook, wetenschappelijk gesproken, juist zijn den dwang tot inenting toe te passen op de kinderen, vóórdat zij de scholen bezoeken, om hen niet langer dan noodig is onbesehut te laten, bij de opvattingen van Nederland's burgerij, die sedert jaren gewoon is de vaccinatie met het schoolbezoek te verbinden, en bij de bevredigende uitkomsten, die deze praktijk heeft opgeleverd, is het onveranderd behoud van de tegenwoordig geldende wettelijke bepalingen op de koepokinenting in 's lands belang te achten.

¹⁾ Te meer omdat besturen van provinciën en gemeenten dan ook niet de vrijheid zullen hebben om in dezen voorziening te treffen.

INHOUD VAN DE REEDS VERSCHENEN NUMMERS.

- Nº. 1. Mr. A. KERDIJK, Wettelijke beperking van arbeidsvrijheid en arbeidstijd voor kinderen, jeugdige werklieden en vrouwen.
- Nº. 2. Dr. J. TH. MOUTON, Wettelijke voorschriften betreffende gezondheid en veiligheid voor werklieden in fabrieken en werkplaatsen.
- Nº. 3. Mr. J. A. LEVY, Arbeidsraden.
- Nº. 4. Dr. J. ZAAIJER Az., De Overheidsbemoeiing met het vakonderwijs der werklieden.

Eerlang zal verschijnen:

- Nº. 6. Mr. H. B. GREVEN, Over Staatszorg betreffende de verzekering van werklieden.

Voorwaarden van Inteekening.

De Geschriften over Sociale Vragen zullen op ongeregelde tijden worden uitgegeven in post 8° formaat, van 32 tot 48 pagina's druks, in omslag.

De prijs is slechts 10 cent per nummer, welke nummers elk afzonderlijk verkrijgbaar zullen zijn.

Elke zes nummers vormen een Serie à **Zestig Cent.**

De Inteekenaren ontvangen de nummers telkens bij verschijning, en gratis bij het zesde deeltje: titel, inhoud en algemeenen omslag. Ook kan men de zes werkjes in ééns, in één deel ingenaaid, bekomen.

H. C. A. THIEME.